

ÚTOK V HORÁCH

Zkušenosti z operačně taktických cvičení a cvičení s vojsky našich i spojeneckých armád v hornatém terénu v průběhu posledních let ukázaly potřebu dalšího hlubšího studia řádů a předpisů, z nichž v článku vycházím, i teoretického rozpracování dané problematiky. Horský zalesněný terén představuje značnou část našeho zájmového prostoru. Proto je nutné, abychom věnovali pozornost teoretickému rozpracování a praktickému zvládnutí zásad operace a boje v těchto podmínkách.

Horský terén (v našich podmínkách především půjde o hory nízké /500 až 1000 m/ a střední /1000—2000/) má řadu zvláštností. Tyto podstatně ovlivňují bojovou činnost vojsk a mezi nimi to bude zejména: velká členitost terénu, množství těžko překonatelných překážek, omezený počet cest a ztížené možnosti pohybu po nich, většinou (ve vyšších polohách) kamenitá skalnatá půda, v nižších polohách dravé toky řek a stráně porostlé jehličnatými nebo listnatými stromy, možné sesouvání skal, sněhových lavin zejména při jaderných výbuších. Kromě toho bojovou činnost může ovlivňovat svérázné podnebí, náhlé změny počasí, řidší vzduch a stínící účinek hor mající vliv na provoz rádiových stanic, radiolokátorů a prostředků radiotechnického a radiačního průzkumu.

Zatím co horský terén s těžko schůdnými úseky s velkým počtem přírodních překážek dovoluje vytvořit odolnou obranu menšími silami a prostředky než za normálních podmínek, pro útok bude vytvářet značné složitosti. Základními rysy útoku v horách mohou být:

1. Vedení útoku na jednotlivých směrech, vzhledem k tomu, že v horách můžeme prakticky útočit převážně po cestách, údolím a po horských hřebtech. Svazky, útvary a jednotky budou zpravidla útočit v širším pásmu, které může např. pro divizi zahrnovat 2—3 směry útoku, z nichž jeden bude hlavní. Pluk bude zpravidla útočit na jednom směru, na kterém je cesta nebo jiná možnost přesunu.

Směr hlavního úderu volíme se zřetelem na kapacitu předpokládaného útočného pásma, dostupnost prostorů pro činnost druhů vojsk a na podmínky materiálně technického zabezpečení. I v tomto případě vycházíme z předpoklá-

daného zámyslu nepřítele i významu daného prostoru na válčišti. V daném případě je třeba brát v úvahu i možné výsledky použití zejména jaderných zbraní.

Šířka útočného pásma bude dána především množstvím komunikací a průchodných směrů i požadavkem nutného rozptýlení vojsk za útoku. Bude zřejmě závislá i na složení nepřítele a stupni vybudování jeho obrany. Bereme-li v úvahu možnou vzdálenost mezi údolími (komunikacemi) v průměru kolem 6—8 km, při možnosti útoku na třech směrech, může divize útočit v horách v pásmu širokém 25 km, armáda do 100 km (především vzhledem k možnostem velení).

2. Ztížené manévrování a rozvinování vojsk. V horách se bude útočit zpravidla v silně členitém terénu, v různých nadmořských výškách, v obtížných klimatických podmínkách, při nedostatku letišť a komunikací, s obtížemi při přesunech mimo komunikace, při náhlých změnách počasí a stavu řek, pod ničivým vlivem tlakové vlny, při nebezpečí závalů a dlouhodobém setrvávání otravných látek v horských soutěskách a hlubokých dolinách.

Proto bude v horách značně ztížen manévr silami a prostředky a z tohoto hlediska bude mít značný význam manévr palbou, používání vzdušných výsadků a obcházejících odřadů.

3. Složitě budování výchozích prostorů pro útok. Podle situace může být útok uskutečněn z chodu nebo z přímého dotyku s nepřítelem, popř. kombinováním obou těchto způsobů tak, že v těžko dostupných terénech přecházejí vojska do útoku z východiště k útoku a v dostupných terénech se přisunují z hloubky. Při volbě východiště k útoku (výchozího prostoru) co nejpečlivěji hodnotíme terén a zvážíme možnosti a směry přístupné pro činnost tanků a motostřeleckých jednotek. Prostor musí zabezpečovat místa výhodná pro rozvinutí raketových vojsk, dělostřelectva, vojsk PVO a míst velení. Kromě toho musí zabezpečovat přistávací plochy pro bojové vrtulníky, podmínky pro maskování, vyloučit nebo alespoň omezit přímé pozorování a přímou palbu. Z těchto důvodů volba východiště k útoku (výchozího prostoru) bude značně složitá a jeho vzdálenost od předního okraje obrany nepřítele bude různá. Musí vytvářet podmínky pro rychlé ovládnutí dominujících výšin, průsmyků, horských přechodů a jiných důležitých objektů, což zabezpečuje útočícím vojskům výhodné podmínky k rozvíjení útoku.

Sestavu volíme podle zámyslu nastávající činnosti a podle důležitosti a kapacity jednotlivých směrů. Sestava vojsk při útoku v horách je charakterizována vytvořením několika uskupení podle směrů a množství průchodových komunikací. Podle složitosti manévru vojsky podél fronty se vyčleňuje na každý ze směrů takové množství sil a prostředků, které zabezpečují splnění stanoveného úkolu do celé hloubky operace nebo obsazení prostoru, který umožňuje široký manévr. Ukazuje se, že na rozdíl od útoku v normálních podmínkách, kdy např. armáda zpravidla útočí na dvou směrech, z nichž jeden je hlavní, v horském terénu těchto směrů bude zpravidla více (zřejmě podle počtu divizí v prvním sledu). Směr hlavního úderu zpravidla nebude vyjádřen silným úderným uskupením (několika divizí), ale především soustředěným úsilím jaderných prostředků, letectva a zřejmě bude zahrnovat několik navzájem souběžně vedených úderů.

Jestliže jsou v útočném pásmu divize tři nebo více přístupných směrů, člení se bojová sestava divize obvykle do jednoho sledu a vyčleňuje se silná vševojsková záloha. Pluk člení bojovou sestavu do dvou nebo více sledů. Do prv-

ního sledu se určují zpravidla motostřelecká vojska zesílená tanky, dělostřelectvem (houfnicemi a minomety), jednotkami ženijního a chemického vojska. Tanková vojska při plnění samostatných úkolů (dobývání komunikačních uzlů, průsmyků, osad nebo výšin) je vhodné zesílit motostřeleckými a ženijními jednotkami.

K zabezpečení úspěšného postupu údolními (úzlábními) je třeba předem ovládnout výšiny a hřebeny na bocích a teprve potom vést útok středem. Při narušení této zásady se vojska mohou dostat do „palebného pytle“ a nepřítel jim může způsobit značné ztráty. Tím by těžko mohla splnit stanovené úkoly. Tato skutečnost při vedení bojové činnosti v hornatém terénu vyžaduje i odpovídající uspořádání zejména bojové sestavy za útoku.

Kromě dosavadních prvků bojové (operační) sestavy, kterou známe z útoku vedeného v klasických podmínkách, budou mít důležité místo obcházecí odřady, taktické vzdušné výsadky, odřady zabezpečení postupu a pohyblivé odřady zatarasovací (OZP a POZ).

K ovládnutí dominujících výšin v hloubce nepřátelské obrany, horských průsmyků, přechodů a jiných důležitých objektů (v součinnosti s vojsky, která útočí čelně) se využívají speciálně vytvořené **obcházecí odřady**. Tyto odřady (podle úkolu a situace mohou být v síle rota — prapor) se vytvářejí především z motostřeleckých vojsk a jsou zpravidla zesilovány PTRS, minomety, ženijními silami a prostředky, prostředky protitankovými a protiletadlovými jednorázového použití, popř. dalšími silami a prostředky.

Obcházecí odřady musí být schopny vést bojovou činnost převážně v obtížném průchodném terénu, odtržené od hlavních sil, což bude mít zpravidla za následek snížení středního tempa útoku a bude klást vysoké požadavky na organizaci součinnosti, paleb i jejich všestranného zabezpečení.

Vzhledem k významu obcházecích odřadů bude nutné již v míru zvýšit nároky na speciální přípravu vojsk předurčených ke splnění úkolů stanovených pro tyto odřady. Všichni příslušníci těchto jednotek musí být připraveni uskutečnit dlouhé, náročné přesuny v obtížném terénu, skrytě se přiblížit k postavením nepřítele, směle a rozhodně vést zteč jeho opěrných bodů a postavení z jakéhokoliv směru, samostatně vést bojovou činnost i za nejsložitější situace. Tuto činnost musí být připraveny vést samostatně, v součinnosti s vojsky, která útočí čelně, nebo v součinnosti se vzdušnými výsadky.

Značný význam pro úspěšný útok v horách bude mít **vzdušný výsadek** a z těchto důvodů bude charakteristické jejich časté použití. Síla výsadků bude různá v závislosti na úkolu a objektu, který výsadek musí ovládnout a udržet. Půjde především o výsadky v síle četa — rota, zesílené protitankovými a ženijními silami a prostředky. Vzdušný výsadek může být vysazen (shozen) přímo v prostoru objektu, který má být obsazen, nebo stranou od něj. Zpravidla do prostoru objektu se vysazuje (shazuje) po úspěšném umlčení nepřítelů údery jaderných zbraní a letectvem nebo jinými prostředky, nebo když objekt není obsazen nepřítelem. Vzdušný výsadek vysazený (shozený) stranou od objektu rychle se k němu přiblíží, rozhodným útokem se jej zmocní, buď samostatně nebo v součinnosti s obcházecím (nebo předsunutým) odřadem a je povinen jej udržet do příchodu hlavních sil. Společně s obcházecím (předsunutým) odřadem musí být připraven bránit tomu, aby nepřítel narušil přechody přes průsmyky nebo jiné důležité objekty.

Na rozdíl od útoku v normálních podmínkách stálým prvkem bojové sestavy budou **OZP**. Tyto zabezpečují postup prvních sítí hlavních sil, pro

ktelé razí průchody v závalech a zátarasech, odklízí závaly z horských cest, zřizují pomocné cesty a objížďky, stavějí přechody přes horské řeky a sou-těsky (strže), zabezpečují přesun vojsk při strmých stoupáních a klesáních a plní další úkoly. **POZ** jsou předurčeny především k upevňování dobytých průsmyků, horských přechodů a křižovatek cest, k odminování a rozrušení cest a stezek vedoucích od nepřítele do boků a týlu vojsk v útoku.

Setava za útoku vojsk bude nejčastěji učeněna úhlem vzad, stupňovitě vpravo nebo vlevo.

První sled — s využitím úderů jaderných zbraní a letectva, za dělostřelecké podpory, v součinnosti s taktickými výsady a obcházeními odřady vede údolími a po horských cestách rozhodnou zteč kombinovanou s obejítím a obchvatem nepřátelských postavení, zmocňuje se opěrných bodů, dominujících výšin a proniká do hloubky obrany nepřítele, při čemž současně obsazováním výšin po obou stranách směru útoku rozšiřuje průlom do stran.

Pro úspěšnou činnost prvního sledu vyvstává potřeba kvalitně organizovaného a vedeného průzkumu, neboť jeho nedostatky se mohou odrazit ve vysokých ztrátách na živé síle a technice. Jeho specifickými úkoly bude zjišťování nekrytých boků a neobsazených mezer, charakter a stupeň vybudování obrany průsmyků a zátarasů, schůdnost terénu, nejvýhodnější prostory pro vysazení taktických vzdušných výsadků, skryté přístupy k průsmykům a další důležité údaje. Během útoku musí průzkum včas zjistit místa léček, vyražení nepřítele k protiztečím, skryté směry vedoucí do boků a týlu nepřátelských opěrných bodů, počet a druh zátarasů, rozrušených úseků terénu a přírodních překážek, možnosti jejich překonávání anebo obejítí apod.

Některé zvláštnosti bude mít **komplexní palebné ničení nepřítele**. Palebné přikrytí přibližování vojsk a jejich rozvinování před předním okrajem v důsledku nižšího tempa útoku může být časově delší, než při vedení bojové činnosti v normálních podmínkách, což ovlivní i strukturu palebné přípravy, podpory a doprovodu vojsk za útoku.

V období palebné přípravy k útoku, při zteči výšin s několikapatrovým rozmístěním palebných prostředků nepřítele se k ničení živé síly a palebných prostředků více využívá přímé a polopřímé střelby dělostřelectva, neboť účinnost přímé střelby je 2—2,5krát větší než nepřímé střelby. Odolné obranné objekty v horách je vhodné ničit přímou střelbou přenosných PTRS, které jsou vysoce efektivní při střelbě na střílny.

V období palebné podpory útoku je v hornatém terénu prakticky vyloučeno použití takových metod dělostřelecké palby, jako např. palebný val.

Velký význam bude mít při boji v hornatém terénu vedení účinné palby z ručních zbraní na velké vzdálenosti (500—1000 m) a bojových vrtulníků, které mohou vést palbu a údery na nepřítele, který je rozmístěn na odvrácených svazích a náhorních rovinách.

Ukazuje se, že roste význam základních palebných dělostřeleckých jednotek — oddílů — baterie — čtyři při podpoře praporů, rot a čet, bojujících na samostatných směrech. Zvláštní význam bude mít uskupení dělostřelectva k podpoře vojsk při boji o ovládnutí přilehlých výšin a hřebenů, s následující dělostřeleckou přípravou a podporou útoku vedeného v údolí. To vyžaduje dovedné vytváření dělostřeleckých skupin, schopných uskutečnit rychlý manévr pohybem a palbou v hornatém terénu.

Zpravidla se nevytvářejí armádní dělostřelecké skupiny a armádní dělostřelectvo se začleňuje do divizních a plukovních dělostřeleckých skupin.

S přechodem do útoku se část dělostřelectva přiděluje praporům a v případě potřeby i rotám a velení dělostřelectva a řízení palby se zpravidla decentralizuje. Při organizaci velení a spojení je nutné vytvářet podmínky pro rychlou centralizaci velení a řízení palby dělostřelectva v nejkratší lhůtě.

Při podpoře obcházejících odřadů určených k ovládnutí horských výšin a hřbetů vzroste úloha praporečnického a plukovního dělostřelectva, zejména minometných jednotek a protitankových jednotek s lehkými přenosnými zbraněmi. Dělostřelecké jednotky se zpravidla budou předávat do podřízenosti velitelů vševojskových jednotek.

Protivzdušnou obranu soustředíme na nejdůležitější spojovací cesty, soutěsky, mosty, přepraviště, horské průsmyky, přechody a ostatní objekty, u kterých se zpravidla nahromadí vojska, bojové a dopravní prostředky. Prostory bojové činnosti protiletadlových raketových útvarů se obvykle určují poblíž komunikací a dostupných směrů.

Protivzdušnou obranu praporů, rot a čet vedoucích boj na samostatných směrech bude účelné zabezpečit družstvy (četami) protiletadlových střelců STRELA — 2M a četami 30mm PLdvK z palebných postavení umístěných na svazích hor, výšinách a plošinách nebo z chodu a krátkých zastávek. Hlavním úkolem bude ničení náhle se objevivších nízko letících cílů o velkých rychlostech, a zejména bojových vrtulníků.

Některé zvláštnosti bude mít **chemické zabezpečení**, neboť hornatý terén umožňuje nepříteli efektivně vytvářet zátarasy a prostory zamoření s využitím chemických fúgasů plněných trvalými otravnými látkami. Tato skutečnost bude vyžadovat vedení nepřetržitého radiačního a chemického průzkumu, vytýčování zamořených úseků a jejich překonávání i vykonávání odmořovacích prací. Vyčleněná vojska musí znát využití místních zdrojů a prostředků pro překrytí přechodů v zamořených prostorech a trvalou kontrolu zamoření při regulaci pohybu speciálními jednotkami (hlídkami) z počtů chemické jednotky útvaru.

Při vedení bojové činnosti je vysoce efektivní použití dýmových prostředků a to jak jednotlivcem, tak palbou dělostřelectva a minometů, s využitím i přiděleného úsilí stíhacího bombardovacího letectva. Použitím ručních dýmových granátů, dýmovníků s krátkou dobou dýmování od 2—6 minut jednotlivcem nebo nejmenšími jednotkami se výrazně sníží účinnost mířené střelby nepřítelů a zvýší možnost manévru.

Druhé sledy a zálohy [na armádním stupni tanková nebo motostřelecká divize nebo několik pluků /2—3/ jako vševojsková záloha] se zasazují k narůstání úsilí na rozhodujících směrech činnosti a ke zničení odtržených uskupení nepřítelů a zálohy se mohou kromě toho používat k ničení jednotlivých ohnisek odporu a vzdušných výsadků nepřítelů. Tankové svazky se zasazují po překonání úseků hor a po proniknutí čelních útvarů do širokých údolí a na náhorní plošiny.

Druhý sled (vševojsková záloha) na taktickém stupni musí být připraven rozvíjet úspěch vojsk prvního sledu jak do hloubky, tak i do boků a odrážet protizteče nepřítelů. Může být použit i k likvidaci nepřítelů, který zůstal v týlu našich vojsk, k likvidaci malých výsadkových skupin a k plnění dalších úkolů.

Druhé sledy a vševojskové zálohy se zpravidla přemísťují na hlavním, nejpřístupnějším směru, rozptýleně tak, aby je bylo možné pro plnění úkolů rychle a efektivně použít.

Týlové zabezpečení bojové činnosti v horských podmínkách se organizuje zásadně po směrech. Na každém směru se vytvářejí zvýšené zásoby všech druhů materiálu a zásob a odsunových prostředků, vyčleňují se dopravní prostředky a podle možností i vrtulníky k zabezpečení přisunu a odsunu.

Týlové svazky, útvary a zařízení je výhodné rozmísťovat s využitím ochranných vlastností terénu podél cest a stezek. Na přisunových a odsunových cestách se mohou organizovat etapní stanice (stravovací, výdejny PHM, zdravotnické pomoci, překladiště, odpočívárny, shromaždiště poškozené techniky apod.).

Vzhledem k těžkým provozním podmínkám pro dopravní prostředky a nepřehlednosti terénu se bude materiál přisunovat zpravidla ve dne. Pro přisun materiálu a odsun raněných a nemocných se bude kromě automobilové dopravy využívat vrtulníků. Ve zvlášť obtížných podmínkách je třeba počítat s používáním i hipomobilních prostředků a skupin nosičů.

Zvýšené nároky klade činnost v hornatém terénu na zdravotnickou službu. Zdravotnické etapy se maximálně přibližují k vojskům. Plukovnímu obvazišti, působí-li na samostatném směru, se přidělují síly a prostředky z divizního zdravotnického praporu. Praporní obvaziště se zpravidla posílají lékařem (s nezbytným materiálem, sběrači a nosiči raněných i odsunovými prostředky) z plukovního obvaziště, rotý potom zdravotníkem se zálohou materiálu. U vojáků se zvyšuje zabezpečení prostředky zdravotnické ochrany jednotlivce s důrazem na obvazový materiál a prostředky ochrany před účinky otravných látek. Zdravotnické etapy se vybavují potřebným množstvím teplého prádla, pláštěů, přikrývek, spacích pytlů a jiné teplé výstroje.

Na operačním stupni je třeba včas zvětšit zásoby materiálu u vojsk a ve skladech. Dále zabezpečit bojovou a ostatní techniku, prostředky pro zvýšení průchodnosti a posilovat vojska odsunovými prostředky na každém směru, zabezpečovat vojska speciálními zásobovacími prostředky. Pro přisun materiálu a odsun raněných co nejvíce používat vrtulníků, terénních vozidel a dopravních letounů.

Útočné boje vedené sovětskými vojsky ve druhé světové válce v horách severního Kavkazu, v Karpatech, v hornatém prostoru Jugoslávie, Československa, Rumunska a v horách na Dálném východě přinesly řadu poznatků. Zkušenost těchto bojů potvrdila, že v horách mohou úspěšně vést bojovou činnost nejen speciálně cvičená vojska pro boj v horách, ale i střelecká a tankové vojsko.

Typickým příkladem útoku v horách, který ukazuje základní zvláštnosti boje v těchto podmínkách je činnost 167. gardové střelecké divize 1. GA v říjnu 1944 v Karpatech. Divize plnila úkol při ovládnutí Ruského průsmyku — nejdůležitějšího operačního prostoru, jehož obsazením byla otevřena cesta na území Československa.

Obrana nepřítelů se opírala o systém opěrných bodů vybudovaných na výšinných horského a zalesněného terénu 800—1050 m nad mořem, což vyváželo nepříteli dobré podmínky pro systém křížové a boční palby před předním okrajem i v hloubce jeho obrany. Svahy byly strmé, těžko dostupné pro těžké zbraně a techniku a neumožňovaly použití dělostřelectva pro přímou střelbu.

Základní idea zámyslu boje spočívala v obejití nepřítelů v obraně průsmyku, vedení úderů do boků a týlu při současném rozvíjení útoku podél komunikace. Pro splnění úkolu velitel divize učlenil bojovou sestavu do dvou sledů: v prvním 435. a 520. střelecký pluk; ve druhém 615. střelecký pluk. Za

předpokladu možných protiztečí nepřítele ze směru průsmyku byly bojové sestavy pluků tvořeny úhlem vlevo.

Deště zničily cesty a horské pěšiny a tyto byly ještě méně použitelné. To ohrožovalo včasné zaujetí palebných postavení dělostřelectvem. Velitel divize rozhodl vynést děla ručně a v případě nutnosti i rozebrat agregáty a po částech je přemístit. Zaujímání výchozího postavení divize bylo podrobně zorganizováno a v každé rotě byli připraveni průvodci. Náboje se dopravovaly jen na soumarech a nosítkách. Rozhodující úlohu v zabezpečování přesunů sehráli ženisté, kteří ve dne v noci pracovali na osách přesunu a udržovali je ve sjízdném stavu.

Pozorovatelný pluků byly vybudovány ve vzdálenosti 600 — 1000 m od předního okraje, divize 2 km na dominujících výšinách, které zabezpečovaly dobrý výhled a pozorování v průběhu boje.

Vlivem špatné viditelnosti po dělostřelecké palbě zůstalo mnoho palebných prostředků nepřítele nezničeno a vedly silnou palbu na útočící vojska a proto tato v průběhu prvních dvou dnů dosáhla jen malého úspěchu. Proto musely být upřesněny úkoly, vyslány obcházející odřady a zasazen druhý sled k ovládnutí průsmyku. Tím zlomily odpor nepřítele a vklínily se do jeho obrany, při odrážení častých protiztečí. Vzhledem k tomu, že nepřítel ztratil ústupovou cestu, rozhodl se bránit průsmyk do posledního vojáka. Průsmyk se vojska musela zmocnit, aby tím otevřela cestu k útoku 1. GA na území Československa. Na osobní rozkaz velitele armády byla veliteli 167. sd přidělena tanková rota 31. tankové brigády.

Použit tanky poděl komunikace nebylo možné vzhledem k silné palbě nepřátelského dělostřelectva a silnému zaminování kolem cesty. Bylo přijato smělé rozhodnutí — tanky vytáhnout na kótu 995, použít tří ženijních praporů a vést úder ve směru na kótu 1000, což nepřítel nejméně očekával. Nepřítel byl tak překvapen, že se v panice rozutekl, prapor rychle ovládl kótu 1000 a tím rozhodl boj za ovládnutí průsmyku.

Zkušenosti 167. sd z útoku v horách jsou poučné zejména tím, že ukazují zvláštnosti použití druhů vojsk, bojové techniky, složitost ženijního zabezpečení útočného boje a nutnost uskutečnění manévru s cílem proniknout do boků a týlu nepřítele v obraně.

Tento příklad přesvědčivě ukazuje, že aktivní činnost i malých sil pěchoty, tanků a jiných prostředků boje má velký význam tam, kde to nepřítel neočekává. Zkušenosti z útoku v horách za Velké vlastenecké války svědčí o tom, že způsoby jeho vedení mají své zvláštnosti, ovlivněné specifikou horského terénu, vodním systémem a počasím. V průběhu útoku se boj často tříštil na řadu izolovaných ohnisek boje, kde se v plném rozsahu projevila samostatnost jednotek a umění velitelů.

Je pochopitelné, že problematika útoku v horách, specifiky bojové činnosti, jsou značně širší než mohu uvést v tomto článku. Všechny se budou odrážet především v práci velitelů a štábů i v činnosti vojsk. Vzhledem k charakteru našeho zájmového prostoru i některých odlišností v organizaci a vedení boje a operace v horském zalesněném terénu, je nutné se danou problematikou v teoretické rovině i praktickém osvojování si metod organizace a vedení boje šířeji zabývat.